

УДК 37.014.5:378.1

Журавель Г.П.

к.е.н., професор кафедри обліку у виробничій сфері,
Тернопільський національний економічний університет

Шинкарик М.І.

к.ф.-м.н., доцент, перший проректор,
Тернопільський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ ВХОДЖЕННЯ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНЬО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

Вирішити в Україні і у європейській спільноті проблеми, які стримують розвиток вищої освіти, покликаний Болонський процес, офіційно започаткований у червні 1999 р. представниками урядів 29 країн Європи.

Передумовою прийняття радикальних колективних міждержавних рішень щодо спільних дій з удосконалення освітнього законодавства були студентські страйки в кінці 70 років ХХ ст. Стурбованість європейської громадськості обумовлювалась якістю навчання, конкурентоспроможністю випускників ВНЗ, які поступалися на ринку праці північноамериканським колегам [1, 73]. Через більш як 40 років подібна ситуація склалась і в нашій державі.

Болонський процес – це спільна програма дій урядів європейських країн з вироблення і реалізації принципів та заходів реформування національних систем освіти. Пройшло більше 9 років з часу, коли Україна стала асоційованим членом спільного європейського освітнього простору. За цей час ВНЗ України активно включились у цей процес і на сьогодні виконали майже всі можливі в межах чинного законодавства принципи прийнятих спільних рішень.

Подальший розвиток залежить від реалізації прийнятого Верховною Радою Закону України «Про вищу освіту». Імплементация цього закону передбачає прийняття багатьох підзаконних актів. Відкрите і широке обговорення наявних проблем, врахування вітчизняного і світового досвіду забезпечать вироблення змістовних та дієвих нормативних документів.

Відсутність комплексних реформ в освіті, прийняття одиничних колуарних рішень привели до появи скептиків, які вважають, що причиною всіх бід і проблем, які виникли в освіті, в т. ч. і вищій, є Болонський процес. Відповідно, актуальними є сьогодні дослідження реформування вищої освіти.

Теорія доводить, а практика підтверджує, що світові інтеграційні процеси у другій половині ХХ ст. переросли у міждержавні глобалізаційні об'єднання у всіх

галузях людської діяльності, в т. ч. освіті. Освітня галузь є центральною, оскільки від її рівня залежить міжнародне інтегрування навчальних програм шкільної і студентської молоді, робочої сили і інших сфер життя та діяльності людей.

Аналізуючи мету і завдання декларацій прийнятих Міністрами освіти європейських держав, видно, що їх виконання забезпечує національну ідентичність і співставлення окремих параметрів та базується на принципах демократичності і прозорості прийнятих рішень. Важливою складовою Болонського процесу є:

- забезпечення високої міжнародної мобільності студентів і робочої сили;
- висока якість підготовки, метою якої є достатній рівень компетентності випускників;
- мотивоване залучення студентів до навчання;
- можливість навчання впродовж життя;
- забезпечення рівних можливостей доступу до якісної освіти представників різних соціальних груп населення;
- трансформація вищої освіти у напрямку здійснення орієнтації на студента, а не на викладача;
- створення привабливого і конкурентоздатного європейського простору вищої освіти.

Реалізація відмічених принципів підтверджує необхідність реформування діючої в Україні системи вищої освіти. Сьогодні бачимо, що результати впровадження принципів Болонського процесу дають позитивні результати. Зокрема, використання кредитно-модульної системи організації навчання і єдиної школи оцінювання знань студентів – ECTS підвищило відповідальність студентів під час підготовки до занять протягом семестру.

Навчальний процес став рівномірно напруженим протягом навчального року. За цієї системи навчання витрачається багато аудиторного часу на проведення модульних форм діагностичного контролю, при загальному зменшенні аудиторного часу. Обсяг часу, відведеного на вивчення дисциплін, вимірюється навчальними кредитами. Їх величина змінювалась від 54 до 30 годин сьогодні.

Поступове зменшення величини кредитів привело до зменшення часу на вивчення окремих дисциплін і, відповідно, до зменшення аудиторного (контактного) часу з 36 до 18 годин і збільшення часу, відведеного студентам на самостійну роботу з 18 до 25 годин протягом тижня. Як видно, здійснюється орієнтир на самостійне вивчення студентами змісту окремих дисциплін. Однак практика показала, а набутий досвід підтвердив, що діючий національний підхід необхідно коректувати і це не протирічить Болонським принципам.

Скорочення аудиторного навантаження, збільшення кількості студентів на одного викладача девальвують якість підготовки студентів, оскільки інфраструктура ВНЗ і довузівська освіта не підготовлені до змін, які проводить сьогодні МОН України.

Ми підтримуємо пропозицію авторів, які вважають, що на самостійну підготовку необхідно звернути увагу ще у середній школі [2]. Складається враження, що посилаючись на новий Закон України «Про вищу освіту» МОН України має намір всі наявні проблеми галузі перекласти на плечі ВНЗ. І тоді

кожний ВНЗ буде окремо працювати над рішенням спільних проблем.

Важливою проблемою є встановлення міжпредметних зв'язків. Це стосується логічного формування навчального плану, встановлення ролі кожної дисципліни у формуванні майбутнього фахівця. Доцільно складання навчального плану починати із розроблення моделі майбутнього фахівця, з переліку знань, вмінь, фахових навичок, які забезпечують необхідні йому компетенції. Для забезпечення тісного зв'язку між окремими дисциплінами, виключення дублювання навчального матеріалу МОН України необхідно провести широке обговорення принципів формування фахівців різних спеціальностей, у сучасних умовах, під впливом гуманітарних, природничих і спеціальних дисциплін.

Болонський процес передбачає ідентичність дипломів, однаковість критеріїв оцінювання знань студентів. Співставлення дипломів можна забезпечити виробленням єдиних компетенцій для випускників окремих спеціальностей, а також обсягом навчального навантаження в кредитах. Сьогодні існує ряд проблем оцінювання знань студентів у системі ECTS:

– зменшення аудиторного навантаження і відсутність іншого часу, відведеного для контролю за рівнем самостійної роботи студентів, знижують якість самостійної підготовки студентів;

– окремі ВНЗ допускають розбіжності у градації оцінок у системі ECTS. Допуск студентів до іспитів ВНЗ здійснюють при 25–60 балах [3, 21];

– наявність багатьох систем оцінок (5, 12, 100, 200 балів), їх співставлення приводить до значного суб'єктивізму при оцінюванні і спотворює об'єктивний рейтинг студентів.

Реалізація міждержавних домовленостей вимагає внесення змін до законодавчих документів. Зокрема, це стосується структури освітньо-кваліфікаційних рівнів, ступенів освіти, термінів навчання, уточнення переліку напрямів і спеціальностей підготовки, визначення змісту національної рамки кваліфікацій, розроблення стандартів освіти. Незавершений Болонський процес породжує негативні думки щодо ефективності проведених інновацій.

Комплексне вирішення освітніх проблем з урахуванням вітчизняного і світового досвіду забезпечить поступальний і сталий розвиток нашої держави та її інтеграцію у європейський і світовий освітньо-інформаційний простір.

Література:

1. Скворцова Л. Болонський процес: історія і перспективи розвитку / Л. Скворцова, Ю. Заворотнев // Схід. – 2007. – № 1. – С. 73–75.
2. Андрущенко В. Високі педагогічні технології / В. Андрущенко, В. Олексенко // Вища освіта України. – 2007. – № 2. – С. 70–76.
3. Маргуліна Л. Демократизація освіти: технології реалізації в контексті соціокультурних змін / Л. Маргуліна // Вища освіта України. – 2010. – № 4. – С. 17–23.